

1. Мета дисципліни – формування знань про об'єкт та предмет, понятійний апарат, основні теоретичні напрями та дослідницькі методи сучасної соціології сім'ї та особи; про сімейні та шлюбні відносини, особливості сімейного виховання в сучасному суспільстві.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні поняття з історія та теорії соціології, філософії, які закладають загальні уявлення про особистість, соціальний інститут та соціальну групу, соціальний статус та соціальну роль, соціальну взаємодію та інші соціальні явища.
2. *Вміти* оперувати поняттєво-категоріальним апаратом соціології, філософії, аналізувати соціальні явища, робити обґрунтовані висновки та узагальнення.
3. *Володіти елементарними навичками* самостійного пошуку та критичного опрацювання теоретичних та емпіричних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальна дисципліна "Соціологія сім'ї та особистості" є складовою освітньої програми "Соціологія" за освітнім рівнем «бакалавр», галузі знань 05 - соціальні та поведінкові науки, зі спеціальності 054 – соціологія і є вибірковою (перелік 2). Предметом дисципліни є місце і роль особи та сім'ї в суспільстві; інтеграція в особі соціально значущих рис суспільства; соціальні механізми формування особи; обумовленість особистісних якостей людини системою соціальних позицій, умов і форм життєдіяльності; соціологічна рефлексія щодо сім'ї, шлюбу та батьківства, дитинства, соціальних проблем сім'ї в сучасному суспільстві.

4. Завдання дисципліни: визначення методологічних засад аналізу особи та сім'ї, ознайомлення з впровадженням нових підходів до аналізу сучасних суспільних процесів та ролі в них особи; з теоретичними засадами аналізу сімейних відносин; з категоріально-понятійним апаратом соціології сім'ї та особи; характеристика особливостей сімейних відносин в традиційних та сучасних суспільствах; розуміння сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи; опис перспектив розвитку шлюбно-сімейних відносин.

Це спрямовано на формування наступних компетентностей:

- ЗК09: Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- СК10. Здатність здійснювати соціологічний аналіз соціальних структур і процесів на мікро-, мезо- та макрорівні.
- СК13. Здатність використовувати понятійний апарат та методологічний інструментарій соціології для дослідження комунікаційних процесів та здійснювати різноманітні аналізи комунікативних практик.

4. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1. знати;				
1.1	Особливості соціологічного дослідження особи, характеристики особи; зміст основних соціологічних концепцій особи. Основні характеристики типології як методу соціального пізнання та застосування її в дослідженнях особи. Основні підходи до аналізу структури особи та її виміри	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення контрольна робота	10
1.2	Форми соціальної взаємодії індивідів та їх класифікацію. Доцільність застосування поняття соціальної ідентичності, сутність ідентичності як усталеної взаємодії імпульсивного і рефлексивного	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення контрольна робота	10

1.3	Зміст, види, стилі, етапи, агенти соціалізації особи. Концепції соціалізації.	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення контрольна робота	5
1.4	Специфіку соціологічного підходу до вивчення шлюбу і сім'ї. Категоріальний апарат соціології сім'ї. Сутність, поняття, ознаки сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи.	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/ домашня), колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	10
1.5	Основні складові структури сім'ї та типи шлюбно-сімейних відносин. Поняття життєвого циклу сім'ї. Критерії конструювання та ознаки етапів життєвого циклу. Соціологічні аспекти батьківства та дитинства	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/ домашня), контрольна робота	10
1.6	Характеристики стійкості та стабільності сім'ї у сучасному суспільстві, успішності шлюбно-сімейних відносин.	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, індивідуальна презентація, контрольна робота	5
2. вміти				
2.1	Оперувати категоріально-понятійним апаратом соціології сім'ї та особи	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/ домашня), колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	10
2.2	Демонструвати знання щодо еволюції та сучасного стану соціологічного теоретизування щодо проблем сім'ї та особи	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	5
2.3	Характеризувати специфіку сучасної сім'ї, нові форми сімей, головні проблеми та тенденції змін сім'ї в сучасному українському суспільстві.	лекції, семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, диспут-гра; контрольна робота	10
3. комунікація				
3.1	Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології під час збору інформації для виконання начальних завдань зокрема підготовки та презентації матеріалу	семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/ домашня), колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	10
3.2	Демонструвати навички взаємодії та командної роботи під час виконання навчальних завдань	семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, колективна презентація	5
4. автономність та відповідальність				
4.1	Здійснювати самостійний пошук та критичне опрацювання, аналіз та узагальнення соціальної інформації з різних джерел.	семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/ домашня), колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	5

4.2	Здійснювати реферування наукових джерел, обгрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.	семінарські заняття, завдання з самостійної роботи	аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/домашня), колективна презентація, індивідуальна презентація, контрольна робота	5
-----	---	--	---	---

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)													
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1	4.2	
PH01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+			
PH02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.			+	+	+			+	+	+		+		
PH07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.		+						+	+	+	+			
PH10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.				+			+	+	+	+	+	+	+	

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів: - семестрове оцінювання:

Форми контролю	Частина I			Частина II			Всього балів	% відсоток у підсумковій оцінці	РН (Д)
	Теми 1-6			Теми 7-12					
	Бали за 1 роботу	Кількість робіт	Загальна кількість балів	Бали за 1 роботу	Кількість робіт	Загальна кількість балів			
усна відповідь	6	5	30	6	5	30	60	30	РН (Д)1.1; РН (Д)1.2; РН (Д)1.3; РН (Д)1.4; РН (Д)1.5; РН (Д)1.6; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)2.3; РН (Д)3.1; РН (Д)3.2; РН (Д)4.1
доповнення	3	5	15	3	5	15	30	15	РН (Д)1.1; РН (Д)1.2; РН (Д)1.3; РН (Д)1.4; РН (Д)1.5; РН (Д)1.6; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)2.3; РН (Д)3.1; РН (Д)3.2
аналітичне завдання	10	1	10	7	1	7	17	8,5	РН (Д)1.4; РН (Д)1.5; РН (Д)1.6; РН (Д)2.1; РН (Д)3.1; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2
письмова самостійна робота	3	5	15	1	3	3	18	9	РН (Д)1.4; РН (Д)1.5; РН (Д)2.1; РН (Д)3.1; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2
диспут-гра			0	5	1	5	5	2,5	РН (Д)1.4; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)2.3; РН (Д)3.1; РН (Д)3.2; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2

колективна презентація			0	5	1	5	5	2,5	РН (Д)1.4; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)2.3; РН (Д)3.1; РН (Д)3.2; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2
індивідуальна презентація			0	5	1	5	5	2,5	РН (Д)1.4; РН (Д)1.6; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)3.1; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2
контрольна робота	30	1	30	30	1	30	60	30	РН (Д)1.1; РН (Д)1.2; РН (Д)1.3; РН (Д)1.4; РН (Д)1.5; РН (Д)1.6; РН (Д)2.1; РН (Д)2.2; РН (Д)2.3; РН (Д)3.1; РН (Д)4.1; РН (Д)4.2
Всього			100			100	200	100	/2 = 100

Оцінювання за формами контролю¹:

Форми контролю	частина 1		частина 2	
	Мінімум – 18 балів	Максимум – 30 балів	Мінімум – 18 балів	Максимум – 30 балів
усна відповідь	18	30	18	30
доповнення	9	15	9	15
аналітичне завдання	6	10	4,2	7
письмова самостійна робота (домашня)	9	15	1,8	3
колективна презентація	0	0	3	5
диспут-гра	0	0	3	5
індивідуальна презентація	0	0	3	5
контрольна робота 1	18	30	0	
контрольна робота 2	0		18	30
Всього	60	100	60	100

Б) підсумкове оцінювання: залік.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум – 60 балів (за кожну частину окремо і в середньому за дві частини), щоб отримати залік, потрібно обов'язково виконати з оцінкою, не нижче за мінімальну: аналітичні завдання, контрольні роботи, підготувати презентації.

7.2 Організація оцінювання:

Всі види роботи на семінарських заняттях оцінюються по факту проведення, бали накопичуються протягом семестру.

Контрольна робота №1 виконується на семінарському занятті протягом наступного тижня після вивчення Тем 1-6.

Контрольна робота №2 виконується на семінарському занятті протягом наступного тижня після вивчення Тем 7-13.

Письмова самостійна робота - це вид самостійної роботи, який студенти виконують на лекційних та семінарських заняттях.

¹ Див. Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу від 1 жовтня 2010 року, а також Розпорядження ректора «Про методику розрахунку підсумкової оцінки дисциплін, які читаються два і більше семестри» від 29 вересня 2010 року

Аналітичне завдання 1 - завдання для самостійної роботи №5 (5 год.) Студенти письмово готують хрестоматійний матеріал до визначених питань теми 5. Дають визначення 3 поняттям. Ставлять по 3 запитання. Готують по 1 тесту з варіантами відповідей з вказівкою вірного варіанту. Зазначають використані джерела. *Термін виконання завдання студентами – на сьоме семінарське заняття.* (Надіслати викладачу на електронну пошту).

Аналітичне завдання №2. За схемою письмово студенти аналізують наукову статтю з соціології сім'ї за темою, що зацікавила. Визначають об'єкт та предмет матеріалу. Підкреслюють по тексту категорії соціології сім'ї (не більше 10). Дають визначення 3 категоріям за соціологічним словником. Визначають функції соціології сім'ї, які відображаються через даний матеріал. Одну характеризують. *Термін виконання завдання студентами – на перше семінарське заняття другої частини.* Студенти виступають на семінарі та здають (надсилають) письмово виконане завдання викладачеві.

Презентація колективна: поділившись на дві групи, студенти готують презентації на теми: «Сім'я як соціальний інститут» та «Сім'я як мала соціальна група». За власним планом, з використанням емпіричного матеріалу, з зазначенням джерел, які використали, питаннями до аудиторії по темі. *Термін виконання завдання студентами – презентують матеріали на одинадцятому семінарському занятті – Тема 8 «Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група».*

Презентація індивідуальна на тему "Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин". Презентації надсилаються викладачу та презентуються на семінарі. *Термін виконання завдання студентами – на семінарське заняття до теми 11. «Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин».*

Диспут-гра на тему: "Криза чи модернізація сім'ї в сучасному українському суспільстві." Студенти мають поділитися між собою на дві групи: одна група – «за» інша – «проти» твердження, що сучасна українська сім'я переживає кризу. Команди готують теоретичні та емпіричні аргументи, колективну презентацію "Сучасна українська сім'я – криза чи модернізація?!" для участі в грі-диспуті. Кожна з груп повинна обрати модератора (усього 2 модератори). Модератори: роблять вступне слово, зазначають тему дискусії, окреслюють різносторонній погляд на проблему; спрямовують дискусію. Наприкінці диспуту кожна з груп повинна зазначити головні висновки щодо своїх аргументів (контраргументів), а модератори роблять загальний висновок.

Термін виконання завдання студентами - теоретичні та емпіричні аргументи, колективну презентацію студенти надсилаються викладачу до семінарського заняття з теми №12 та розглядаються під час диспуту.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять

№п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
1. Соціологія особистості				
2.	Предмет соціології особистості	2	2	3
3.	Типологія як метод соціального пізнання і застосування її в дослідженнях особистості	2	2	3
4.	Структура особистості та її виміри	2	2	3
5.	Особистість в системі соціальної взаємодії	2	2	3
6.	Самопрезентація особистості в соціальному просторі	2		4
7.	Соціалізація		2	4
	контрольна робота 1		2	
2. Соціологія сім'ї				
8.	Соціологія сім'ї	2	2	4
9.	Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група	2	2	4
10.	Структура та типи шлюбно-сімейних відносин	2		4
11.	Життєвий цикл сім'ї	2		4
11.	Соціологічні аспекти батьківства та дитинства	2	2	6
12.	Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин	2	2	4
13.	Сучасна сім'я. Нові форми сімей. Сім'я в сучасному українському суспільстві		2	4
	контрольна робота 2		2	
Всього		20	24	46

Загальний обсяг **90 год.** в тому числі:

Лекції – **20 год.**

Семінарські заняття – **24 год.**

Самостійна робота – **46 год.**

9. Рекомендовані джерела

Частина I.

Основна:

1. Злобіна О.Г. Особистість як суб'єкт соціальних змін /О.Г.Злобіна. – К.: ІС НАНУ, 2004. - 400с.
2. Культура – суспільство – особистість. Навч. Посібник /За ред. Л.Скокової. – К. - ІС НАНУ, 2006. – 396 с.
3. Логунова Л.Ю. Соціологія личности: теоретические основания /Л.Ю.Логунова. – Кемерово: Кемеровский гос. ун-тет, 2017. – 176 с.
4. Смыслов морфология социума /За ред. Н. Костенко. – К.: ІС НАНУ, 2012. – 422 с.
5. Соціологія. Навчальний посібник /За ред. Черниш Н.Й. – К.: «Знання», 2012. – С. 202-229.

6. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості / За ред. Титаренко Т. - Ін-тут соціальної та політичної психології. - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. - 512 с.
7. Sociology, 9th Edition Anthony Giddens, Philip W. Sutton <https://politybooks.com/giddens9-lecturer>

Додаткова:

1. Вербещ В.В. (та ін.). Соціологія: курс лекцій. Навчальний посібник / В.В.Вербещ (та ін.). - К.: Кондор, 2009. - 550 с.
2. Гуменюк Л.І. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. - Т.1. - Львів, 2019. - Тема 13. Соціологія сім'ї і молоді. Гендерна соціологія [Електронний ресурс] <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1>
3. Зиммель Г. Социальная дифференциация. Социологические и психологические исследования / Г. Зиммель. - Москва-Берлин.: Директ-Медиа, 2014. - 233 с.
4. Злобіна О. Особистість в соціальній кризі: тренди емоційних трансформацій / О. Злобіна // Психологія особистості. - 2015. - № 1. - С. 150-161. http://nbuv.gov.ua/UJRN/По_2015_1_18:
5. Клементьев Д.С., Маслова А.Г. Социология личности / Д.С.Клементьев, А.Г. Маслова. - М.: Юрайт, 2018. - 140
6. Кон И. Социологическая психология. Личность и развитие / И. Кон. - М.: Московский психолого-социальный институт: Воронеж.: МОДЭК, 1999, С. 58-270.
7. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу (пер. Т. Гутман). - Питер.: ISBN, 2012. - 352 с.
8. Резник Ю.М. (в соав.) Жизненные стратегии личности (опыт комплексного анализа) / Ю.М. Резник. - М.: Изд-во Независимого ин-та гражданского общества, 2002. - 260 с.
9. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. - М.: Изд-во полит. Литературы, 1992. - С. 373-425.
10. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / [О.Г.Злобіна, М.О.Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.]; за наук.ред. О.Г.Злобіної. - К.: ІС НАНУ, 2016. - 276 с.
11. Титаренко О.О. Соціологія. Навчальний посібник / О.О. Титаренко. - К.: Дакор, 2020. - 210 с.
12. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» / З. Фрейд (пер. А. Анвар). - Изд-во Neoclassic, АСТ, 2017. - 256 с.
13. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон (перевод А. Прихожан, В. Ривощ, А. Андреева). - М.: Прогресс, 1996. - 86 с.
14. Alijevova D. Osobnostna / D. Alijevova // Sociologia. 2000. - № 4. - P. 17-25.
15. Bauman Z. Ponowoczesne wzozy osobowe / Z. Bauman // Studia Socjologiczne. - 1993. - № 2. - P. 5-12.

Частина 2.

Основна:

1. Sociology, 9th Edition Anthony Giddens, Philip W. Sutton <https://politybooks.com/giddens9-lecturer>
2. Бабенко Н.Б. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. / Н.Б. Бабенко. - К.: ДАКККіМ, 2004. - 257 с.
3. Гуменюк Л.І. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. - Т.1. - Львів, 2019. - Тема 13. Соціологія сім'ї і молоді. Гендерна соціологія [Електронний ресурс] <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1>
4. Социология брака и семьи: история, теоретические основы, персонали / С.Н. Бурова; Белорусский государственный университет. - Минск: Право и экономика, 2010. - 444 с. https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/27676/1/burova_soc_braka_i_semyi_kniga.pdf
5. Социология семьи: Учебник / Под ред. Проф. А.И. Антонова. - 2-е изд., перераб и доп. - М.: ИНФРА-М, 2007. - 640 с.
6. Соціологія сім'ї: конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. - Харків: НТУ «ХПБ», 2018. - 96 с. http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39139/1/Book_2018_Liashenko_Sotsiolohiia_simi_Ch_1.pdf

7. Соціологія сім'ї: навч. посіб. / Т. В. Медіна; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2006. - 72 с.
8. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. - К.: Знання, 2013. - 223 с.

Додаткова:

1. Бурова С. Н. Гендерные исследования в Беларуси: история, социальный контекст, персоны / С.Н. Бурова // Журн. Белорус. гос. ун-та. // Социология. - 2018. - № 1. - С. 161-168. <https://journals.bsu.by/index.php/sociology/article/view/1700/1468>
2. Головаха С., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007-2009-2011. - К.: Інститут соціології НАН України, 2012. - 119 с.
3. Малахова Ж.Д. Негативные явления в семьях современной Украины / Ж.Д. Малахова // Габитус, 2020. - №11. - С. 48-55.
4. Слюсар Л.І. Специфіка батьківства у сім'ях різних типів: проблеми, ризики та шляхи їх мінімізації / Л.І. Слюсар // Демографія та соціальна економіка. - 2017. - №3. - С. 24-36.
5. Слюсар Л.І. Позашлюбна народжуваність в Україні: сучасні особливості в контексті європейського демографічного розвитку / Л.І. Слюсар // Демографія і соціальна економіка. - 2018. - №3 (34). - С. 26-38.
6. Сорокин П. Кризис современной семьи // Сорокин 120 лет. <http://artlad.ru/magazine/all/310/311/335/340>
7. Сукмановська Л.М. Історичні аспекти виникнення проблеми домашнього насильства / Л.М. Сукмановська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. - 2016. - Випуск 3. - С. 272-281. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1769>
8. Шманкевич Т.Ю. «Затмение семьи»: дискуссия во французской социологии / Т.Ю. Шманкевич // Журнал социологии и социальной антропологии. - 2005. - № 3. - С. 157-173.
9. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений / Л.Б. Шнейдер - М., 2000.

10. Додаткові ресурси

1. <http://dismp.gov.ua/>
2. http://ecsocman.hse.ru/data/700/196/1217/016-Shcheglova_S.N.pdf
3. <http://www.childsoc.ru/doc/kniga1.pdf>
4. http://static.iea.ras.ru/books/Kon_rebenok_i_obshestvo.pdf
5. <http://sociolog.od.ua/index.php/nauch-nasledie/1969-2008/14-sociologiadetstva.html>
6. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/konsp/14.php
7. <http://dismp.gov.ua/files/dopovid-molod09-ebook-hq.pdf>
8. <http://en.stmm.in.ua/archive/2020-3/8.php>
9. <https://tm.coe.int/tm-general-part-women-s-access-to-justice-ukr-web/16808e9a3d>
10. http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_gender_032021_fin.pdf